

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย เรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความพึงพอใจในการเรียนระหว่างการสอนตามปกติกับการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง รายวิชา องค์การและการจัดการ บทที่ 2 ทฤษฎีองค์การ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เสนอตามลำดับต่อไปนี้

1.การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child Centered)

1.1. ความเป็นมาของแนวคิดการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

1.2 แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.1 ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.2 องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.3 การวัดและการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาองค์การและการจัดการ
บทที่ 2 ทฤษฎีองค์การ

3. แนวคิด และทฤษฎีความพึงพอใจ

3.1 ความหมายของความพึงพอใจ

3.2 ทฤษฎีความพึงพอใจ

4.งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child Centered)

1.1. ความเป็นมาของแนวคิดการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ประเวศ วะสี (2542 : 4) กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดการเรียนรู้เอาชีวิตจริงของผู้เรียนเป็นตัวตั้ง เรียนรู้เพื่อสร้างปัญญาให้รู้จักตนเองรู้จักโลก สามารถพึ่งตนเองได้ทั้งทางเศรษฐกิจจิตใจ สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีคุณภาพเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง มีความสุขสนุกสนานและเกิดฉันทะในการเรียนรู้ ทิศนา แชมมณี (2543 : 5) กล่าวไว้ว่า การเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางหมายถึง การเรียนการสอนที่ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญที่สุด กล่าวคือผู้เรียนเป็นผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างกว้างขวางสติปัญญาสังคมและอารมณ์ได้มีโอกาสแสวงหาความรู้ข้อมูลข่าวสาร คิดวิเคราะห์และสร้างความหมายความเข้าใจในสาระและกระบวนการต่าง ๆ ด้วยตนเองรวมทั้งได้ลงมือปฏิบัติจัดทำและนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

วิเศษ ชิดวงศ์ (2544) กล่าวไว้ว่า กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่สุด หมายถึง การกำหนดจุดหมาย กิจกรรมการเรียนรู้และการวัดประเมินผลที่มุ่งพัฒนาคนและชีวิต ให้เกิดประสบการณ์เพื่อการเรียนรู้เต็มตามความสามารถ สอดคล้องกับความถนัดความสนใจและความต้องการของผู้เรียน

1.2 แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

กรมวิชาการ (2544 : 9 - 10) ได้กล่าวไว้ว่า หลักการในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สถานศึกษาครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องพึงปฏิบัติโดยยึดตามแนวทางพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 โดยยึดหลักการในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หรือผู้เขียนเป็นศูนย์กลางตามประเด็นดังต่อไปนี้

1.2.1 การปรับความคิดของครูให้มองนักเรียนบนพื้นฐานของความรักความ เข้าใจว่านักเรียนมีศักยภาพในการเรียนรู้พร้อมเอื้ออำนวยความสะดวกจัดบรรยากาศ ให้เอื้อต่อ ผู้เรียนใน การแสวงหาความรู้มีอิสระในการคิดลงมือปฏิบัติจริง

1.2.2 การจัดประสบการณ์เรียนรู้ โดยยึดหลักการพัฒนาผู้เรียนให้ศักยภาพ สูงสุดผู้เรียนได้พัฒนาตนเองทั้งร่างกายจิตใจสติปัญญาอารมณ์และสังคม หลังเรียนหรือหลังฝึก กิจกรรมมีความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนเองและภาคภูมิใจในผลการปฏิบัติของตน

1.2.3 การยึดชีวิตจริงของผู้เรียนเป็นหลัก ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เน้นให้ผู้เรียน มีศักยภาพในการคิดเชิงระบบและคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีรูปแบบการคิดของ ตนเองค้นพบตนเองสามารถเชื่อมโยงความรู้ทักษะและประสบการณ์ต่าง ๆ ไปใช้ในชีวิตจริงได้

1.2.4 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยยึดหลักความแตกต่างระหว่างบุคคล

1.2.5 การจัดประสบการณ์โดยใช้คุณธรรม จริยธรรม นำความรู้ และบูรณาการ คุณธรรมในการจัดประสบการณ์ทุกกลุ่มวิชา และทุกชั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ถือว่าครูทุกคนมี หน้าที่พัฒนาผู้เรียนให้ประพฤติตนยึดหลักคุณธรรมและพัฒนาให้มีค่านิยมอันพึงประสงค์

1.2.6 การออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และใช้กระบวนการเรียนรู้ที่ หลากหลายสอดคล้องกับธรรมชาติวิชาและวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนในชีวิตวัดผลและประเมินด้วย วิธีการที่หลากหลายตามสภาพจริงและถือว่าการวัดและประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการ เรียนรู้และใช้กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้

จากแนวคิด ทฤษฎีนักจิตวิทยาได้ศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ของคน และสัตว์จนสามารถค้นพบหลักการมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่ง นักจิตวิทยาและนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ (2543 : 4-7) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นความคิดเชิงปรัชญาที่กำหนดไว้ใน มาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และเป็นหลักการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาจากพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้หลายทฤษฎี เช่น พุทธิปรัชญา จิตวิทยาสาขามนุษย์นิยม (Humanistic approach) ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential learning) และการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การกำหนดจุดหมายสาระกิจกรรมแหล่งเรียนรู้สื่อการเรียนและการวัดประเมินผลที่มุ่งพัฒนา “คน” และ “ชีวิต” ให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เพิ่มความสามาถสอดคล้องกับความถนัดความสนใจและความต้องการของผู้เรียน

แนวคิดของการเรียนรู้ ได้มีนักจิตวิทยาและนักการศึกษาได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ ดังนี้คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ (2543 : 19 - 20) ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นแนวคิดที่สืบต่อกันมาอย่างกว้างขวางในสังคมไทยการเรียนรู้ตามแนวพุทธธรรมเน้น “คน” เป็นศูนย์กลาง กระบวนการเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการพัฒนาคนทั้งในลักษณะที่เป็นปัจเจกชน (คือคนแต่ละคน) และการพัฒนากลุ่มคนให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ คือ “คน” มีความสำคัญที่สุดของการเรียนรู้วิธีการฝึกอบรมจึงเป็น การพัฒนาทุกองค์ประกอบของความเป็นคนการเรียนรู้ตามวิถีชีวิตไทยแบบดั้งเดิม มีลักษณะเป็นการสั่งสอนรายบุคคลเมื่ออยู่ในครอบครัวพ่อแม่สอนลูกชายให้ขยันอ่านออกเขียนได้ สอนลูกหญิงให้ทำงานบ้านงานเรือนรู้จักรักษานวลสงวนตัวเมื่อเติบโตขึ้นผู้ชายได้บวชเรียนกับพระที่วัดได้ฝึกงานอาชีพการทำมาหากินส่วนผู้หญิงฝึกคุณสมบัติของกุลสตรี และฝึกงานอาชีพการเรียนรู้ตามวิถีวัฒนธรรมไทย สรุปได้ดังนี้

1. เป็นกระบวนการบ่มเพาะซึมซับลักษณะนิสัย
2. กระบวนการถ่ายทอดปลูกฝังวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม
3. กระบวนการเรียนรู้วิชาความรู้
4. กระบวนการอบรมกิริยามารยาททั้งทางกาย วาจา ใจ ตามหลัก

คุณธรรม

5. กระบวนการฝึกปฏิบัติด้วยการทำให้ดูแล้วฝึกให้ทำเป็น
6. กระบวนการส่งเสริมสัมมาทิฐิให้ลูกหลานเป็นคนคิดดีคิดชอบ

จากกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าว ได้สรุปแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ควรคำนึงถึงประเด็นที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. สมอของมนุษย์มีศักยภาพในการเรียนรู้สูงสุด เมืองของมนุษย์ประกอบด้วยเซลล์สมองประมาณหนึ่งแสนล้านเซลล์ เป็นโครงสร้างที่มหัศจรรย์โดยธรรมชาติสมองมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ตั้งแต่แรกเกิด มีความต้องการที่จะเรียนรู้สามารถเรียนรู้ให้บรรลุอะไรก็ได้มนุษย์ต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองธรรมชาติและทุกอย่างรอบตัว

2. ความหลากหลายของสติปัญญาคนแต่ละคนมีความสามารถหรือความเก่งแตกต่างกันและมีรูปแบบการพัฒนาเฉพาะของแต่ละคนสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันจะส่งผลต่อการพัฒนาเสริมสร้าง

3. การเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์ตรง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้ดำเนินการรวบรวมแนวคิดทางทฤษฎีการเรียนรู้และเสนอแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

3.1 จัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคลให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามความสามารถทั้งด้านความรู้จิตใจอารมณ์และทักษะต่าง ๆ

3.2 ลดการถ่ายทอดเนื้อหาวิชาลง ผู้เขียนกับผู้สอนมีบทบาทร่วมกันใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการแสวงหาความรู้และให้ผู้เรียนได้เรียนจากสถานการณ์จริงที่เป็นประโยชน์และสัมพันธ์กับชีวิตจริง เรียนรู้ความจริงในตัวเองและความจริงในสิ่งแวดล้อมจากแหล่งเรียนรู้ ที่หลากหลาย

3.3 กระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง ครูทำหน้าที่เตรียมการจัดสิ่งเร้าให้คำปรึกษาวางแผนกิจกรรมและประเมินผล
 อรุณี สติธยภัคกุล (2542 : 22-23) ได้กล่าวไว้ว่า แนวคิดพื้นฐานสำคัญของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนในแนวทางที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม เช่น ความสามารถในการทำงานเป็นทีมและทักษะในการเรียนรู้ด้วยตนเองการคิดการทำงานอย่างเป็นกระบวนการความสามารถในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกันแนวคิดพื้นฐานนี้จะพัฒนาผู้เรียนได้ทั้งเป็นกลุ่มและรายบุคคล ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่มเชื่อว่าผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีจากการทำกิจกรรมร่วมกันในกลุ่มเพราะผู้เรียนแต่ละคนจะมีโอกาสได้ช่วยเหลือและแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ซึ่งกันและกันเป็นการขยายโลกทัศน์ของผู้เรียนได้ร่วมคิดวิเคราะห์ปฏิบัติ เพื่อให้ได้ข้อสรุปในการเรียนรู้จากการทำกิจกรรมร่วมกัน

2. แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างองค์ความรู้ใหม่ มุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติและศึกษาค้นคว้าวิเคราะห์และลงข้อสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ของตนเอง การเรียนรู้ไม่สามารถเกิดขึ้นจากการให้ผู้เรียนเป็นผู้รับความรู้เพียงอย่างเดียว การจัดการเรียนการสอน จะช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการเรียนรู้อย่างเป็นกระบวนการ ปรับเปลี่ยนความคิดที่ได้จากประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้เข้ากับความรู้และความคิดที่มีอยู่ก่อนแล้วรวมทั้งการพัฒนาคุณลักษณะให้มีระดับความเข้มและคงทนมากขึ้น เช่น ความรับผิดชอบความอดทน เป็นต้น

3. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถในการคิดเป็นศักยภาพอย่างหนึ่งที่สังคมต้องการเพราะผลของการคิดจะช่วยให้เกิดพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ โดยเฉพาะความคิดในเชิงสร้างสรรค์ ความคิดแบบมีวิจารณญาณ การคิดแก้ปัญหา ผู้เขียนมีโครงสร้างกระบวนการคิดที่ดีและถูกต้อง ผู้เรียน ที่มีความสามารถใน การคิด จะสามารถเรียนรู้

ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ซึ่งครูจะมีบทบาทอย่างมากในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เริ่มความสามารถดังกล่าว ได้

4. แนวคิดเกี่ยวกับการสอนแบบบูรณาการ เน้นการจัดการเรียนการสอนศาสตร์แขนงต่าง ๆ ในรูปขององค์รวม (Holistic) โดยนำเอาส่วนต่าง ๆ ของรายวิชาในหลักสูตรมาสอนรวมกันให้สัมพันธ์กันอย่างมีความหมายมากกว่าการเรียนแบบแยกส่วน (Discrete) การเรียน การสอนแบบบูรณาการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงของวิชาต่าง ๆ ที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดองค์รวมของความรู้ที่ได้เรียนอย่างมีความหมายและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริง นอกจากความรู้ที่ผู้เขียนได้เรียนรู้แล้วผู้เรียนยังได้เรียนรู้กระบวนการ และผลิตผลงานจากการเรียนรู้ของตนเองอีกด้วย

ชนาธิป พรกุล (2544 : 3) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางหมายถึง ผู้เรียนเป็นคนสำคัญที่สุด คือ การให้ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้โดยการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มากที่สุดกิจกรรมการเรียนรู้ คือ งานที่ผู้เรียนทำแล้วเกิดการเรียนรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยแสดงเป็นพฤติกรรมที่ครูกำหนดไว้ในจุดประสงค์การเรียนรู้

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรมีความหลากหลาย เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ได้ทุกด้านผู้เรียนสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ได้ 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านร่างกาย คือ การที่ผู้เรียนได้ใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายทำกิจกรรมและผู้เรียนได้เคลื่อนไหวร่างกายประสาทการรับรู้ตื่นตัวทำให้รับข้อมูลได้ดี

2. ด้านสติปัญญา คือ การที่ผู้เรียนใช้สมอง หรือกระบวนการคิดในการทำกิจกรรม

3. ด้านสังคม คือ การที่ผู้เรียนได้ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นขณะทำกิจกรรมทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทักษะทางสังคม

5. ด้านอารมณ์ คือ การที่ผู้เรียนรู้สึกต้องการและยินดีทำกิจกรรมเพื่อแสวงหาความรู้ที่มีความหมายต่อตนเอง การมีส่วนร่วมด้านอารมณ์มักจะดำเนินควบคู่ไปกับกิจกรรมการเรียนรู้ด้านร่างกาย สติปัญญาและสังคม และกล่าวว่า การเรียนรู้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายในสมองเกิดจากกระบวนการกระทำกับข้อมูลมีการบันทึกข้อมูลและดึงข้อมูลออกมาใช้ วิธีเรียนรู้มีผลต่อการจำ การลืมและการถ่ายโอน (Transferr) แรงจูงใจระหว่างการเรียนรู้มีความสำคัญต่อการชี้นำความสนใจ และมีอิทธิพลต่อกระบวนการจัดข้อมูลและส่งผลโดยตรงต่อรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน และเชื่อว่าความรู้เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นได้เรื่อย ๆ โดยอาศัยการพัฒนาโครงสร้างความรู้ในบุคคลและการรับรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. ความรู้เดิมที่ผู้เรียนมีอยู่

2. ความรู้ใหม่ที่ผู้เรียนได้รับเป็นข้อมูลความรู้ความรู้สึกและประสบการณ์

3. กระบวนการทางสติปัญญาซึ่งเป็นกระบวนการทางสมองที่ผู้เรียนใช้

ทำ ความเข้าใจกับความรู้ใหม่และใช้เชื่อมโยงปรับความรู้เดิมและความรู้ใหม่เข้าด้วยกัน

จากแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ดังกล่าว สรุปได้ว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีหน้าที่จัดการเรียนการสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ต้องมีความเชื่อว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ผู้สอนไม่จำเป็นต้องบอกความรู้เนื้อหาสาระทั้งหมด ควรเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือแนะนำเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนไทยมีลักษณะสัมพันธ์ และสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมบูรณาการระหว่างความรู้ความสามารถ ปฏิบัติได้จริง และมีคุณธรรมควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล ลดการถ่ายทอดเนื้อหาวิชาลง ผู้สอนควรมีบทบาทร่วมกันใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการแสวงหาความรู้และให้ผู้เรียนได้เรียนจากสถานการณ์จริงที่เป็นประโยชน์ และสัมพันธ์กับชีวิตจริงกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพโดยการทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง ครูทำหน้าที่เตรียมการจัดสิ่งเร้าให้คำปรึกษาวางแผนจัดกิจกรรมและประเมินผลตามสภาพจริง

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.1. ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ได้มีผู้ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ดังนี้

ไพศาล หวังพานิช (2526: 9) กล่าวถึง ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Learning Achievement) หมายถึง คุณลักษณะและความสามารถของบุคคลอันเกิดจากการเรียนการสอนเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดจากการฝึกฝนอบรมหรือการสอน การวัดผลสัมฤทธิ์ (Accomplishment Assessment) ของบุคคลว่าเรียนรู้เท่าไร มีความสามารถชนิดใด

อารมณ เพชรชื่น (2527: 46) กล่าวถึงความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นจากการเรียนการสอน การฝึกฝน หรือประสบการณ์ต่างๆ ทั้งที่โรงเรียน ที่บ้าน และ สิ่งแวดล้อมอื่นๆ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง คุณลักษณะ ความสามารถของบุคคลที่พัฒนาขึ้นจากผลของการเรียนการสอน การฝึกฝน อบรมและประสบความสำเร็จในด้านความรู้ ทักษะ และสมรรถภาพด้านต่างๆ

2.2. องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

มีผู้กล่าวถึงองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ต่างๆ กัน ดังนี้ พิระยุทธิ์ สันติวัน (2533: 38) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนว่า ได้แก่ องค์ประกอบทางด้านตัวผู้เรียน เช่น ความรู้สึกนึกคิดกับตนเอง สุขภาพร่างกาย ความสนใจ สติปัญญา การปรับตัว ความมุ่งมั่น แรงจูงใจ เพศและอายุ ความบกพร่องของร่างกาย ลักษณะทางพันธุกรรม วุฒิภาวะ รูปแบบการใช้เวลา เป็นต้น องค์ประกอบทางด้านโรงเรียน เช่น

ขนาดโรงเรียน ความพร้อมทางด้านบุคลากรและสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน การจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมทั้งในห้องเรียน และบริเวณโรงเรียนแหล่งค้นคว้าหาความรู้ต่างๆ เป็นต้น

บลูม (Bloom 1976: 139) กล่าวถึงสิ่งที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ว่า มีอยู่ 3 ตัวแปร คือ

1. พฤติกรรมด้านปัญญา (Cognitive Entry Behavior) เป็นพฤติกรรมด้าน ความรู้ความคิด ความเข้าใจ หมายถึง การเรียนรู้ที่จำเป็นต่อการเรียนเรื่องนั้น และมีมาก่อน เรียน ได้แก่ ความถนัด และพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียนซึ่งเหมาะสมกับการเรียนรู้ใหม่
2. ลักษณะทางอารมณ์ (Affective Entry Characteristic) เป็นตัวกำหนด ด้านอารมณ์ หมายถึง แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความกระตือรือร้นที่มีต่อเนื้อหาที่เรียน รวมทั้งทัศนคติ ของผู้เรียนที่มีต่อเนื้อหาวิชา ต่อโรงเรียน และระบบการเรียนและมโนภาพเกี่ยวกับตนเอง
3. คุณภาพของการสอน (Quality of Instruction) เป็นตัวกำหนดประสิทธิภาพ ในการเรียนของผู้เรียนซึ่งประกอบด้วย การชี้แนะ หมายถึง การบอกจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน และงานที่จะต้องทำให้ผู้เรียนทราบอย่างชัดเจน การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน การให้การเสริมแรงของครู การใช้ข้อมูลย้อนกลับ หรือการให้ผู้เรียนรู้ผลว่าตนเองกระทำได้ ถูกต้องหรือไม่ และการแก้ไขข้อบกพร่อง

จากองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า องค์ประกอบสำคัญที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คือ

1. คุณลักษณะของผู้เรียน ได้แก่ นิสัย ทัศนคติ แรงจูงใจ อายุ พื้นฐานความรู้ เดิม สุขภาพ ความสนใจ รวมทั้งสติปัญญา
2. คุณลักษณะของผู้สอน เช่น คุณวุฒิ ระยะเวลาที่สอน ความสามารถและ ทัศนคติของผู้สอน สุขภาพ
3. องค์ประกอบด้านอื่นๆ เช่น องค์ประกอบด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ด้านต่างๆ

2.3. การวัดและการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาองค์การและการจัดการ

การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา มีผู้กล่าวไว้ ดังนี้

ไพศาล หวังพานิช (2526: 89) กล่าวถึงการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า สามารถวัดผลได้ 2 แบบตามความมุ่งหมาย และลักษณะวิชาที่สอน ดังนี้

2.3.1 การวัดผลด้านการปฏิบัติ เป็นการตรวจสอบระดับความสามารถในการ ปฏิบัติหรือทักษะของผู้เรียนโดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถดังกล่าวในรูปแบบของการ กระทำจริงเป็นผลงาน เช่น วิชาศิลปะศึกษา พลศึกษา การช่าง เป็นต้น การวัดผลแบบนี้จึงต้องใช้ "ข้อสอบ ภาคปฏิบัติ (Performance Test)"

2.3.2 การวัดผลด้านเนื้อหา เป็นการตรวจสอบความสามารถที่เกี่ยวกับเนื้อหา อันเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน รวมถึงพฤติกรรมความสามารถในด้านต่างๆ สามารถ วัดผลได้โดยใช้ "ข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Achievement Test)"

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาองค์การและการจัดการ บทที่ 2 เรื่องทฤษฎีองค์การ โดยแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นแบบทดสอบวัดพฤติกรรมด้านความรู้ ความคิด ความเข้าใจ และการนำไปใช้ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดในการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของบลูม (Bloom) ดังนี้

บลูม (Bloom 1972: 18 อ้างถึงใน บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์ (ม.ป.ป.: 44-49) ได้ทำการวิเคราะห์จุดประสงค์การสอนในวิชาการต่างๆ แล้วจำแนกความสามารถของมนุษย์แบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ (Taxonomy of Education) คือ ขอบเขตด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัยและด้านทักษะพิสัย การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ผู้วิจัยได้ใช้ขอบเขตด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่เกี่ยวกับสมรรถภาพทางสติปัญญาทางการเรียน และการแก้ปัญหาซึ่งบลูมและคณะ ได้จำแนกพฤติกรรมในขอบเขตด้านนี้ออกเป็นสองระดับใหญ่ๆ คือ พฤติกรรมด้านพื้นฐาน ซึ่งได้แก่ พฤติกรรมด้านความรู้และพฤติกรรมขั้นสูง ได้แก่ ความสามารถต่างๆ ทั้งสองระดับนี้ จำแนกออกเป็น 6 ระดับ โดยเรียงลำดับตามความซับซ้อนจากน้อยไปหามาก ซึ่งเป็นที่ยอมรับและเผยแพร่ทั่วไปอย่างกว้างขวาง ดังนี้

1. ความรู้ – ความจำ (Knowledge Memorization) หมายถึง ความสามารถในการระลึกเรื่องราวเฉพาะหรือทั่วไป ออกมาได้ถูกต้องแม่นยำ เช่น สามารถบ่งบอกวิธีการหรือกระบวนการ หรือบ่งชี้ถึงแบบแผนโครงสร้างของเรื่องราวเฉพาะอย่างหรือทั้งระบบได้อย่างถูกต้อง ความรู้ขั้นนี้ขึ้นอยู่กับบุคคลได้รับรู้และจดจำเอาไว้อย่างไร ก็จะระลึกเรื่องราวนั้นออกมาตามลำดับนั้น ซึ่งจำแนกเป็น 3 ระดับ คือ

1.1 ความรู้เฉพาะเจาะจง (Specific Knowledge) เป็นความสามารถในการระลึกข้อมูลต่างๆ ที่เป็นรูปธรรมและสัญลักษณ์ ซึ่งถือเป็นสมรรถภาพขั้นต่ำสุดที่จะเป็นพื้นฐานให้เกิดสมรรถภาพขั้นสูงที่จะรับรู้สิ่งที่ซับซ้อนและเป็นนามธรรมต่อไป ซึ่งจำแนกเป็น 2 ระดับ

1.1.1 ความรู้เกี่ยวกับศัพท์และนิยาม (Terminology) ซึ่งเป็นความสามารถในการบอกความหมายของคำกลุ่มคำ สัญลักษณ์ต่างๆ

1.1.2 ความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริงเฉพาะ (Specific Fact) เป็นความสามารถในการบ่งบอกเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ บุคคล สถานที่ วันที่ ปี ขนาด จำนวน เป็นต้น

1.2 ความรู้เกี่ยวกับวิธีการเฉพาะอย่าง (Way and Means of Dealing With Specific Knowledge) เป็นความสามารถที่จะบ่งบอกถึงวิธีการจัดระเบียบ วิธีการศึกษา วิธีการตัดสินใจและวิพากษ์วิจารณ์ ตลอดจนวิธีการสืบเสาะความรู้ จัดลำดับเวลามาตรฐานของการตัดสินใจประเภทนี้จะอยู่ในระดับกลางระหว่างความรู้เฉพาะกับความรู้ทั่วไป ซึ่งจำแนกเป็นระดับย่อย คือ

1.2.1 ความรู้เกี่ยวกับแบบแผน (Convention) เป็นความสามารถที่จะบ่งบอกถึงรูปแบบการปฏิบัติและแบบฉบับที่เหมาะสมในการทำ เช่น แบบฉบับการพูด การเขียน การรายงาน

1.2.2. ความรู้เกี่ยวกับลำดับขั้นและแนวโน้ม (Trend and Sequence) เป็นความสามารถที่จะบ่งบอกถึงขั้นตอนก่อนหลัง ทิศทางการเคลื่อนไหวโน้มเอียง

1.2.3 ความรู้เกี่ยวกับการจำแนกประเภท และการจัดกลุ่ม (Classification and Category) เป็นความสามารถในการบ่งบอกวิธีการจำแนก จัดหมวดหมู่ จัดแบ่งสิ่งของเหตุการณ์ตามจุดมุ่งหมาย เหตุผลหรือปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง

1.2.4 ความรู้เกี่ยวกับเกณฑ์ (Criteria) เป็นความสามารถที่จะบ่งบอกถึงข้อเท็จจริง หลักการ กระบวนการ และวิธีการสืบเสาะหาความรู้ วิธีการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับปัญหาและเหตุการณ์ต่างๆ ในระดับนี้จะเน้นเพียงความรู้ในวิธีการ ซึ่งไม่จำเป็นว่าจะต้องสามารถทำวิธีการต่างๆ เหล่านั้นได้

1.2.5 ความรู้เกี่ยวกับวิธีทำ (Process) เป็นความสามารถที่จะบ่งบอกถึงเทคนิคกระบวนการและวิธีสืบเสาะหาความรู้ในวิธีการซึ่งไม่จำเป็นว่า จะต้องสามารถทำวิธีการต่างๆ เหล่านั้นได้

1.3 ความรู้ทั่วไปและนามธรรมในแต่ละสาขาวิชา (Universal and Abstraction in a Field) เป็นความสามารถที่จะบ่งบอกถึงการจัดระเบียบแบบแผนหรือแผนการต่างๆ ของปรากฏการณ์ และแนวคิดที่เป็นจุดเด่นของโครงสร้างหลักใหญ่ ทฤษฎีและข้อสรุปอ้างอิงซึ่งจะนำไปใช้ทั่วไปในการแก้ปัญหาและศึกษาปรากฏการณ์ต่างๆ ในสาขาวิชานั้น ซึ่งถือว่าเป็นความรู้ระดับสูงสุดอันมีลักษณะที่เป็นนามธรรมและซับซ้อนมาก จำแนกเป็น 2 ระดับ คือ

1.3.3 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับหลักการและข้อสรุป (Principle and Generalization) เป็นความรู้ที่เป็นนามธรรมซึ่งสรุปจากการสังเกตปรากฏการณ์ โดยอาศัยการอธิบาย บรรยาย พยากรณ์ หรือตัดสินใจกระทำหรือทิศทางการกระทำได้อย่างเหมาะสมและตรงประเด็นที่สุด เช่น ความรู้ หลักการที่สำคัญ ซึ่งสรุปจากประสบการณ์ การระลึกข้อสรุปที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม

1.3.4 ความรู้ทั่วไป เกี่ยวกับทฤษฎีและโครงสร้าง (Theory and Structure) เป็นความรู้รวบยอดเกี่ยวกับหลักการและข้อสรุปอ้างอิง โดยแสดงแนวคิดเห็นเกี่ยวกับปรากฏการณ์และปัญหาที่ซับซ้อนออกมาได้ชัดเจน ครอบคลุมและเป็นระบบซึ่งเป็นการกระทำที่เป็นนามธรรมมากที่สุด โดยการผสมผสานความรู้เฉพาะอย่างที่มีสัมพันธ์กันเข้าด้วยกัน การระลึกทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ในการวางระบบที่สมบูรณ์ของทฤษฎีวิวัฒนาการ

2. ความเข้าใจ (Comprehension) เป็นทักษะความสามารถทางปัญญาขั้นแรกสุดของมนุษย์ที่จะเข้าใจการสื่อสารติดต่อ และสามารถที่จะนำเอาความรู้แนวคิดมาใช้ประโยชน์ได้โดยไม่ต้องไปสัมพันธ์กับเรื่องอื่นๆ จำแนกเป็น 3 ระดับ คือ

2.1 การแปล (Translation) เป็นความสามารถในการถอดความหรือถอดแบบจากภาษาหนึ่งไปสู่ภาษาอื่น ซึ่งเป็นการสื่อความหมายให้สามารถรู้ความหมายตรงกัน เช่น การแปลความหมายข้อความ คำพังเพย สุภาษิต คำคม หรือสัญลักษณ์ หรือการแปลภาษาคณิตศาสตร์ ให้เป็นสัญลักษณ์หรือกลับกัน เป็นต้น

2.2 การตีความ (Interpretation) เป็นความสามารถในการสื่อความหมายโดยการอธิบายหรือสรุปความ ซึ่งมีลักษณะที่ลุ่มลึกกว่าการแปล เพราะการแปลจะมีลักษณะการสื่อความหมายโดยการถอดความแบบคำต่อคำ แต่การตีความหมายต้องมีการจัดระเบียบใหม่ เรียบเรียงใหม่ แสดงแนวคิดใหม่แต่ยังรักษาความหมายเดิมไว้ เช่น สามารถตีความหมายข้อมูลทางสังคมได้หลายๆ แง่มุมสามารถสรุปความคิดทั้งหมดออกเป็นประเด็นสำคัญตามต้องการ

2.3. การขยายความ (Extrapolation) เป็นความสามารถในการสื่อความหมายโดยการขยายความ คาดคะเนแนวโน้มของข้อมูลว่าจะมีทิศทางไปในทางใดมีผลลัพธ์ออกมาอย่างไร ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับความหมายดั้งเดิม หรืออาศัยข้อมูลเดิมเป็นเครื่องตัดสินผลลัพธ์ต่างๆ เช่น ทักษะในการพยากรณ์ ความสืบเนื่องของแนวโน้มหนึ่งๆ ความสามารถในการสรุปผล โดยการอนุมานด้วยข้อความที่ชัดเจน

3. การนำไปใช้ (Application) เป็นความสามารถในการจดจำและนำเอาหลักการเทคนิค และทฤษฎีมาใช้ในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ เช่น การนำปรากฏการณ์ต่างๆ มาอภิปรายในเชิงวิทยาศาสตร์

4. การวิเคราะห์ (Analysis) หมายถึง ความสามารถในการแยกแยะเรื่องราวที่สมบูรณ์ ให้กระจายออกเป็นส่วนย่อยหรือองค์ประกอบที่สำคัญ ซึ่งจำแนกออกเป็น 3 ระดับ คือ

4.1. การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Analysis of Element) เป็นความสามารถในการค้นหาองค์ประกอบที่สำคัญส่วนรวมออกมา เช่น จำแนกข้อเท็จจริงออกจากสมมติฐาน

4.2. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Analysis of Relationship) เป็นความสามารถในการค้นหาความสัมพันธ์ และความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบและส่วนอื่นของการสื่อความหมาย เช่น ความสามารถในการตรวจสอบ ความมั่นคงของสมมติฐานและข้อสมมติทักษะในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดหลายๆ แนวคิด

4.3. การวิเคราะห์การดำเนินการ (Analysis of Organizational Principle) เป็นความสามารถในการจัดระเบียบ การเรียบเรียงระบบว่ามีโครงสร้างอย่างไร ซึ่งอาจจะเป็นโครงสร้างที่ชัดเจนหรือมีเงื่อนไข เช่น ความสามารถในการบ่งชี้ถึงเทคนิคทั่วไปที่ใช้ในการโฆษณาหรือชักชวน

5. การสังเคราะห์ (Synthesis) หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานส่วนย่อยเข้าเป็นเรื่องราวเดียวกัน ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับกระบวนการทำงาน การจัดเรียงและการผสมผสานให้เกิดสิ่งใหม่ขึ้นนั้นต้องดัดแปลงปรับปรุงของเก่าให้ดีขึ้น มีคุณภาพสูงขึ้น จำแนกเป็น 3 ระดับ คือ

5.1. การสื่อสารถ่ายทอดความคิด (Production of Unique Communication) เป็นความสามารถในการถ่ายทอดของผู้เขียนหรือผู้พูดที่พยายามถ่ายทอดแนวคิด ความรู้สึกหรือ

ประสบการณ์ ไปสู่ผู้อื่นให้เข้าใจความหมายตรงกัน เช่น ความสามารถในการบอกเล่า ประสบการณ์ ส่วนตัว ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะในการเขียน สามารถจัดเรียงเรียง แนวความคิดและเขียนถ่ายทอดออกมาได้อย่างดีเลิศ

5.2. การวางแผนหรือเสนอโครงการดำเนินการ (Production of a plan or Proposed Set of Operation) เป็นความสามารถในการวางแผนหรือเสนอโครงการดำเนินการตาม เงื่อนไขและข้อมูลที่กำหนดให้ เช่น สามารถเสนอวิธีการทดสอบสมมติฐาน สามารถวางแผนการ สอนในสถานการณ์ที่กำหนดให้

5.3. การประสานความสัมพันธ์ของสิ่งที่เป็นนามธรรม (Derivation of a Set of Abstract Relation) เป็นความสามารถในการพัฒนาความสัมพันธ์ที่เป็นนามธรรมกับทั้งจัด หมวดหมู่หรืออธิบายข้อมูล หรือปรากฏการณ์ส่วนย่อยหรือการอนุมานแผนงานที่วางไว้และ ความสัมพันธ์ของข้อเสนอสัญลักษณ์ที่เป็นตัวแทน เช่น ความสามารถในการตั้งสมมติฐานที่ ใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบได้อย่างเหมาะสม และเปลี่ยนแปลงสมมติฐานไปตามองค์ประกอบ และการพิจารณาสิ่งใหม่ ได้ความสามารถที่จะทำการสรุปอ้างอิงหรือค้นพบหลักการทาง คณิตศาสตร์

6. การประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับคุณค่าของสิ่งของซึ่ง กำหนดให้การตัดสินใจทั้งด้านปริมาณคุณภาพ จะต้องใช้เกณฑ์ที่เหมาะสมที่ใช้เป็นมาตรฐานในการ ประเมินเกณฑ์อาจจะได้มาจากผู้เรียนเองหรือกำหนดขึ้นซึ่งจำแนกเป็น 2 ระดับ คือ

6.1. การตัดสินใจโดยใช้เกณฑ์ภายในเหตุการณ์ (Judgment in Term of Internal Criteria) เป็นความสามารถในการตัดสินเหตุการณ์หนึ่งโดยใช้เนื้อหาสาระของภายในเหตุการณ์นั้น เป็นเกณฑ์การตัดสินใจได้อย่างถูกต้องแม่นยำ มั่นคง เช่น สามารถที่จะระบุสิ่งที่ไม่ใช่เหตุผลที่ แท้จริงได้

6.2. การตัดสินใจโดยใช้เกณฑ์ภายนอกเหตุการณ์ (Judgment in Term of External Criteria) เป็นความสามารถในการตัดสินเหตุการณ์หนึ่ง โดยนำไปเทียบกับเกณฑ์ ภายนอก ที่เลือกมาและเป็นที่ยอมรับในสังคม เช่น การเปรียบเทียบทฤษฎีการสรุปอ้างอิงและ ข้อเท็จจริงกับวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกัน

3. แนวคิด และทฤษฎีความพึงพอใจ

3.1 ความหมายของความพึงพอใจ

เอเรียร์และแพททริก (Elia and Partrick, 1972 : 283) ได้ให้ความหมายของ ความพึงพอใจว่า เป็นความรู้สึกของบุคคลด้านความพึงพอใจ หรือเป็นสภาพจิตใจของบุคคลว่า ชอบมากน้อยเพียงไร

กูด (สุดาทิพย์ บุษมมงคล, 2546 : 48 ; อ้างอิงมาจาก Good, 1973 : 161) ได้ให้ ความหมายไว้ว่า ความพึงพอใจหมายถึง สภาพหรือระดับความพอใจที่มีผลมาจากความสนใจและ เจตคติของบุคคล

ยอร์จ สเตราส์ และลีโอนาร์ด (George and Leonard, 1980 : 5) ได้ให้ความหมายความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่เกิดขึ้นเมื่อความต้องการที่มีอยู่บรรลุผล หรือ ได้รับการตอบสนอง

กันทพร กากแก้ว (2542 : 60) ให้ความหมายความพึงพอใจไว้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกชอบหรือพอใจ ที่มีต่อองค์ประกอบและสิ่งจูงใจในด้านต่าง ๆ และเขาได้รับการตอบสนองความต้องการของเขา

สุดาทิพย์ บุขมมงคล (2546 : 47) ให้ความหมายไว้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกหรืออารมณ์ของบุคคล ที่มีความสัมพันธ์ต่อสิ่งเร้า ต่างเป็นผลเนื่องจากการที่บุคคล ประเมินผลสิ่งเหล่านั้นแล้วว่า พอใจ ต้องการ หรือคืออย่างไร

จากความหมายของความพึงพอใจที่มีผู้ให้ความหมายไว้ข้างต้น พอสรุปได้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดในเชิงบวกของบุคคลในภารกิจกรรมใด ๆ กล่าวสรุปได้ว่า ความพึงพอใจในการเรียนรู้ หมายถึง ความรู้สึกพอใจ ชอบใจ ในการเรียน มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการเรียนการสอนและต้องการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ จน บรรลุผลสำเร็จ

3.2 ทฤษฎีความพึงพอใจ

ธอร์นไดค์ (ประสาท อิศรปริดา, 2547 : 214-219 ; อ้างอิงมาจาก Thorndike, 1999 : 1874-1949) ได้กล่าวถึง หลักการเรียนรู้ตามทฤษฎีสัมพันธ์เชื่อมโยงของธอร์นไดค์ มีความสำคัญว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ด้วยการที่มนุษย์หรือสัตว์ได้เลือกเอาปฏิกิริยาตอบสนอง เชื่อมต่อ (Connect) เข้ากับสิ่งเร้าอย่างเหมาะสม หรือการเรียนรู้จะเกิดขึ้นด้วยการสร้างสิ่งเชื่อมโยงหรือพันธะ (Bond) ระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองนั่นเอง กล่าวคือ เมื่อสถานการณ์หรือสิ่งที่เป็นปัญหาเกิดขึ้น ร่างกายจะเกิดความพยายามที่จะแก้ไขปัญหานั้น โดยแสดงพฤติกรรมตอบสนองออกมาหลาย ๆ รูปแบบ ซึ่งร่างกายจะเลือกพฤติกรรมตอบสนองที่พอใจที่สุดไป เชื่อมโยงสิ่งเร้าหรือปัญหานั้น ทำให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นมาว่า ถ้ามีสิ่งเร้าหรือปัญหาเช่นนี้อีกจะแสดงพฤติกรรมตอบสนองเช่นไรสิ่งสำคัญในการเรียนรู้ที่ธอร์นไดค์ได้ให้ความสำคัญอย่างมาก ได้แก่ การเสริมแรง คือความพึงพอใจที่ร่างกายได้รับ เพราะจะทำให้การเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองมีความแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้นธอร์นไดค์ ได้สรุปกฎการเรียนรู้ที่สำคัญ 3 กฎ คือ

3.2.1 กฎแห่งความพอใจ (Law of Effect) มีใจความว่า พันธะหรือตัวเชื่อมระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองจะเข้มแข็งหรืออ่อนกำลังลง ย่อมขึ้นอยู่กับผลต่อเนื่อง หลังจากที่ได้ตอบสนองไปแล้ว กล่าวคือ ถ้าหากการตอบสนองที่กระทำไปนั้นทำให้เกิดความพอใจ พันธะหรือตัวเชื่อมระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองก็จะแน่นแฟ้นเข้มแข็งขึ้น ถ้าหากการตอบสนองที่ กระทำ ไปนั้นทำให้เกิดความไม่พอใจ ความเข้มแข็งของพันธะหรือตัวเชื่อมระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองก็จะอ่อนกำลังลง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ถ้าหากการตอบสนองที่กระทำต่อสิ่งเร้านั้น นำไปสู่การได้รับรางวัล พันธะหรือตัวเชื่อมก็จะเข้มแข็ง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า การเสริมแรงหรือรางวัลหรือความสำเร็จจะส่งเสริมการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ หรือก่อให้เกิดการเรียนรู้ขึ้น

3.2.2 กฎการฝึกหัด (Law of Exercise) เมื่อบุคคลเกิดการเรียนรู้ควรได้รับการฝึกฝนหรือทำซ้ำ ๆ อยู่เสมอ ๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองให้แน่นแฟ้นมั่นคงยิ่งขึ้น แบ่งออกเป็นกฎย่อย ๆ 2 กฎ คือ

3.2.2.1 กฎการใช้ (Law of Use) มีใจความว่า พันธะหรือตัวเชื่อมระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองจะเข้มแข็งขึ้นเมื่อได้ทำบ่อย ๆ

3.2.2.2 กฎการไม่ใช้ (Law of Disuse) มีใจความว่า พันธะหรือตัวเชื่อมระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองจะอ่อนกำลังลง เมื่อไม่ได้กระทำอย่างต่อเนื่องมีการขาดตอนหรือไม่ได้ทำบ่อย ๆ หรือกล่าวสั้น ๆ ได้ว่า เราจะเรียนรู้หรือจำได้โดยการได้กระทำหรือได้ใช้ และจะไม่เกิดการเรียนรู้หรือจะเกิดการลืมขึ้นเมื่อไม่ได้กระทำหรือได้ใช้

3.2.3 กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness) ธอร์นไดค์ ให้ ความสำคัญกับความพร้อมอย่างมากในการที่จะทำให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ เขาเห็นว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ถ้าบุคคลนั้นมีความพร้อมทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งหมายถึงความพึงพอใจที่จะเรียนรู้ในสิ่งนั้น ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กฎย่อย คือ

3.2.3.1 เมื่อบุคคลพร้อมที่จะทำแล้วได้ทำกิจกรรมหรือการเรียนรู้ เขาย่อมเกิด ความพึงพอใจ

3.2.3.2 เมื่อบุคคลมีความพร้อมและจะกระทำกิจกรรมหรือเรียนรู้ ถ้าไม่ได้กระทำหรือเรียนรู้ตามความต้องการของบุคคลนั้นจะเกิดความไม่พอใจ ไม่สบาย และหงุดหงิด

3.2.3.3 เมื่อบุคคลไม่พร้อมที่จะกระทำกิจกรรมหรือเรียนรู้ ถ้าถูกบังคับให้กระทำหรือเรียนรู้ จะทำให้เกิดความคับข้องใจ ไม่สบายใจ เครียด และเกิดความไม่พอใจขึ้นได้

มาสโลว์ (Maslow, 1987) ได้เสนอทฤษฎีลำดับขั้นของความต้องการ (Hierarchy Of Needs Theory) โดยอธิบายว่า มนุษย์จะมีความต้องการจากระดับพื้นฐานไปสู่ระดับที่สูงขึ้น ดังนี้ (ประสาท อิศรปริตตา. 2547 : 310)

1. ความต้องการทางกาย (Physiological Needs) ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำอากาศ การพักผ่อนหลับนอน เพศ การหลีกเลี่ยงความเจ็บ ฯลฯ
2. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs) ได้แก่ ความต้องการความอบอุ่น มั่นคง ต้องการการคุ้มครองและหนีจากอันตราย ฯลฯ ความต้องการประเภทนี้มีมาตั้งแต่ยังเป็นทารก จะสังเกตเห็นว่า เด็กพยายามจะหลบหนีจากสถานการณ์ที่เป็นอันตรายจะหนีจากสถานการณ์แปลกใหม่หรือคนแปลกหน้า
3. ความต้องการความรัก และการยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม (Belongness and Love Needs) ได้แก่ ความต้องการเพื่อนหรือมิตร ต้องการผู้ร่วมงาน ต้องการคู่รักหรือครอบครัว

4. ความต้องการยกย่องสรรเสริญ (Esteem Needs) ได้แก่ ความต้องการให้ผู้อื่นเคารพนับถือตน ต้องการให้ผู้อื่นยอมรับว่าตนเองมีค่า หรือได้รับการยกย่องสรรเสริญ ต้องการเชื่อมั่นในความสามารถของตน ผู้ที่ล้มเหลวที่จะได้รับสนองตอบความต้องการนี้ อาจทำให้เกิดความรู้สึกว่ามีปมด้อย หรือขาดความรู้สึกว่ามีผู้คอยช่วยเหลือค่าจน

5. ความต้องการรู้และเข้าใจ (Need to Know and Understand) เป็นความต้องการจะสัมฤทธิ์ผลทางปัญญา (Intellectual Achievement) หมายถึง ความปรารถนาที่จะรู้ (หรืออยากรู้และเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ด้วยความสนใจอย่างแท้จริง มาสโลว์มีความเห็นว่า ความต้องการตั้งแต่ขั้นนี้เป็นต้นไปจะไม่เกิดขึ้นกับมนุษย์ทุกคน

6. ความต้องการสุนทรีย์ (Aesthetic Needs) ได้แก่ ความต้องการความเป็นระเบียบ (Order) สัจจะธรรม (Truth) และความงาม

7. ความต้องการสร้างความประจักษ์ตน และการพัฒนาศักยภาพแห่งตน (Self Actualization Needs) เป็นความต้องการที่จะเข้าใจตนเอง และรู้จักตนเองอย่างถ่องแท้ ต้องการที่จะคิดหรือกระทำให้สอดคล้องกับสภาพที่แท้จริงของตนอย่างสร้างสรรค์ และต้องการพัฒนาสูงสุดตามศักยภาพของตน

ความพึงพอใจเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ตามปัจจัยแวดล้อมและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นความพึงพอใจเป็นความรู้สึกชอบสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ผันแปรได้ตามปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับความคิดหวังของบุคคลในแต่ละสถานการณ์ ช่วงเวลาหนึ่งบุคคลอาจจะไม่พอใจต่อสิ่งหนึ่งเพราะไม่เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ แต่ในอีกช่วงหนึ่ง หากสิ่งคาดหวังไว้ได้รับการตอบสนองอย่างถูกต้อง บุคคลก็สามารถเปลี่ยนความรู้สึกเดิมต่อสิ่งนั้นได้อย่างทันทีทันใด แม้ว่าจะเป็นความรู้สึกที่ตรงกันข้ามก็ตาม นอกจากนี้ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกที่สามารถแสดงออกในระดับมากน้อยได้ ขึ้นอยู่กับความแตกต่างของการประเมิน สิ่งที่ได้รับจริงหรือสิ่งที่คาดหวัง (กานดา กิจจาวิเศษ, 2546 : 12)

ในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ความพึงพอใจเป็นสิ่งสำคัญที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนทำงานที่ได้รับมอบหมายหรือต้องการปฏิบัติให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ ครูผู้สอนซึ่งมีสภาพเป็นเพียงผู้อำนวยการความสะดวกหรือให้คำแนะนำปรึกษา จึงต้องคำนึงถึงความพึงพอใจในการเรียนรู้

จากแนวคิดดังกล่าว ครูผู้สอนที่ต้องการให้กิจกรรมการเรียนรู้นั้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางบรรลุผลสำเร็จ จึงต้องคำนึงถึงการจัดบรรยากาศและสถานการณ์รวมทั้งสื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอนที่เอื้ออำนวยต่อการเรียน เพื่อตอบสนองความพึงพอใจของผู้เรียนให้มีแรงจูงใจ ในการปฏิบัติกิจกรรม จนบรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และเมื่อนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผลตอบแทนภายในหรือรางวัลภายใน เป็นผลด้านความรู้สึกของผู้เรียนที่เกิดขึ้นแก่ ตัวเอง เช่น ความรู้สึกต่อความสำเร็จที่เกิดขึ้นเมื่อสามารถเอาชนะความยุ่งยากต่าง ๆ และสามารถ ดำเนินงานภายใต้ความยุ่งยากทั้งหลายได้สำเร็จทำให้เกิดความภาคภูมิใจ ความมั่นใจ ตลอดจน การได้รับยกย่องจากบุคคลอื่น ส่วนผลตอบแทนภายนอก เป็นรางวัลที่ผู้อื่นจัดทำให้

มากกว่าที่ตนเอง ให้นตนเอง เช่นการได้รับการยกย่องจากครูผู้สอน พ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือแม้แต่ การได้คะแนน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับที่น่าพอใจ

สรุปได้ว่า ความพึงพอใจในการเรียน และผลการเรียนจะมีความสัมพันธ์กัน ทางบวกทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติ ทำให้ผู้เรียนได้รับการตอบสนองความต้องการ ด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดความสมบูรณ์ของชีวิตมากขึ้นเพียงใด นั่น คือ สิ่งที่ครูผู้สอนจะคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ในการส่งเสริมความพึงพอใจในการเรียนรู้ให้กับ ผู้เรียน

4.งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อศวรรษ ลิ้มเจริญ (2545:บทคัดย่อ) การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติ ต่อการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนโดยการเรียนแบบ ร่วมมือแบบแบ่งกลุ่มผลสัมฤทธิ์และการสอนตามปกติ ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนโดยการเรียนแบบร่วมมือแบบ แบ่งกลุ่มผลสัมฤทธิ์สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเจตคติต่อการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนโดยการ เรียนแบบร่วมมือแบบแบ่งกลุ่มผลสัมฤทธิ์สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามปกติอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บรรณวิษณุ คงชู (2548:บทคัดย่อ) การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติ ต่อการเรียนวิชาสุขศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสตรีนครสวรรค์ ที่ได้รับการ สอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มกับการสอนตามปกติ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสุขศึกษาสูงกว่านักเรียนที่ ได้รับการสอนตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ ได้รับการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม มีเจตคติต่อการเรียนวิชาสุขศึกษาสูงกว่านักเรียนที่ ได้รับการสอนตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วิไล รัตนพลที (2548:บทคัดย่อ) การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจใน การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ตาม รูปแบบชิปปา ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ก่อนเรียนและหลังเรียน หลังจากที่ได้กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแบบชิปปาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ที่มี ความหมายต่อตนเอง และกระบวนการที่แสวงหาความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการกลุ่ม จะ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองขึ้นเรื่อย ๆ ความพึงพอใจในการ เรียนรู้วิทยาศาสตร์ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนที่ได้รับกระบวนการเรียนรู้ตามรูปแบบชิปปา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 กระบวนการเรียนรู้ตามรูปแบบชิปปาทำให้นักเรียน

มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อนและครูสอนซึ่งสอดคล้องกับความต้องการและความพึงพอใจของผู้เรียนและพบว่าระดับความพึงพอใจของนักเรียนอยู่ในระดับพึงพอใจมาก

วันดี ภิญญมิตร (2552:บทคัดย่อ) การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจในการเรียนวิชาภาษาไทย เรื่องประโยคเพื่อการสื่อสาร ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนกับนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย หลังการทดลองของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง ประโยคเพื่อการสื่อสารที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ($X = 33.83$) กับนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่ม ($X = 29.93$) แตกต่างอย่างมี นัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 ความพึงพอใจในการเรียนวิชาภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง ประโยคเพื่อการสื่อสาร นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ($X = 87.00$) สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่ม ($X = 83.50$) อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05

มยุรี ทับทิมหิน (2454:บทคัดย่อ) การพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่าหลังจากที่ใช้รูปแบบการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแล้ว นักเรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้ในภาพรวมดีขึ้น และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เรื่อง จักรวาล และ อวกาศสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01